

Kasilda Bedenk
Milena Mileva Blažič

Pravljice

bratov Grimm

Od prvotne rokopisne zbirke iz 1810 do recepcije na Slovenskem

---

Pravlјice bratov Grimm

Od prvotne rokopisne zbirke iz leta
1810 do recepcije na Slovenskem

Kasilda Bedenk

Milena Mileva Blažić

Ljubljana, 2018

Pravlјice bratov Grimm

Od prvotne rokopisne zbirke iz leta 1810 do recepcije na Slovenskem

Avtorja izvornika Jacob in Wilhelm Grimm
Naslov izvornika Kinder- und Hausmärchen: Die Handschriftliche Urfassung von 1810.
Herausgegeben und kommentiert von Heinz Rölleke

Licenca 1. CC-BY-NC – Cologny, Fondation Martin Bodmer, G-72.1, f. 2r – Grimm, Jacob and Wilhelm, composite (naslovnica: rokopis pravljice »Vom Kätzchen und Mäuschen« – O mucu in miški).
2. LIZ 17-0013, Založba Philipp Reclam Jun. Verlag GMBH, Ditzingen, Nemčija (za objavo dodatka iz knjige »Brüder Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Die handschriftliche Urfassung von 1810« (18520) v slovenščini, str. 97-143).

Avtorici Kasilda Bedenk in Milena Mileva Blažič

Prevod Kasilda Bedenk

Recenzentki dr. Monika Kropelj Telban, ZRC SAZU
dr. Zoran Božič, Univerza v Novi Gorici

Lektor in urednik dr. Klemen Pust

Izdala in založila Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani

Zanjo dr. Janez Vogrinc, dekan

Oblikovanje naslovnice Pšenica Kovačič

Rokopis na naslovnici Po licenci, dosegljiv na: <http://www.e-codices.unifr.ch/en/fmb/ms-Grimm-G-072-001/2r>

Priprava Igor Cerar

Tisk Birografika Bori, d. o. o., Ljubljana

Naklada 300 izvodov (prva izdaja, prvi natis)

Ljubljana, januar 2018

© Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, 2018

Izdajo knjige je finančno podprla Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

.....
CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.112.2.09Grimm

821.112.2-93-34

81'255.4:821-34

BEDENK, Kasilda

Pravlјice bratov Grimm - od prvotne rokopisne zbirke iz leta 1810 do recepcije na Slovenskem / Kasilda Bedenk, Milena Mileva Blažič ; [prevod Kasilda Bedenk]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Pedagoška fakulteta, 2018

ISBN 978-961-253-215-4

1. Blažič, Milena

293230080
.....

ZAHVALA

Vsem svojim študentom, ki so z velikim zanosom in veseljem pri prevajalskih vajah z menoj ustvarjali prevode pravljic in se navdušili zanje, se pristrčno zahvaljujem za prijetno sodelovanje in številne dobre ideje. Največ prevodov je pripravila Blažka Vršič, ki sem ji zelo hvaležna za odlično opravljeno delo in podporo. Hvala, Blažka!

Pri prevajanju pravljic v slovenščino so v sklopu prevajalskih vaj na univerzi v Gradcu sodelovali naslednji študenti:

Elisabeth Auer
Marjana Babšek
Katja Bobek
Viktorija Dolinar
Julia Henkel
Nicole Hofmüller
Karina Husar
Stefan Karlovits
Ivo Marinšek
Miriam Mischkot
Aleksandra Preložnik
Ursula Raunig
Susana Sagadin
Julia Maria Schellander
Katja Senekovič
Blažka Vršič

Upam, da so vam pravljice polepšale študentski vsakdan.

Kasilda Bedenk

Gradec, decembra 2017

KAZALO VSEBINE

Uvod v monografijo	9
I. DEL	
PREVOD PRVOTNE ROKOPISNE ZBIRKE PRAVLJIC BRATOV GRIMM IZ LETA 1810	13
Brata Grimm, Otroške in hišne pravljice. Prvotna rokopisna zbirka iz leta 1810. Izdal in komentiral Heinz Rölleke. Stuttgart: Reclam, Reclams Universal-Bibliothek Nr. 18520, 2007 in 2013.	13
Predgovor	13
1. (Von einem König, Schneider, Riesen, Einhorn) / (O kralju, krojaču, velikanu, samorogu)	16
2. Vom Kätzchen und Mäuschen / O mucu in miški	16
3. Das Läuschen und Flöhchen / Uška in bolhica	17
4. Der getreue Gevatter Sperling / Zvesti boter vrabec	20
5. Von dem Strohhälmchen dem Köhlchen und dem Böhnchen / O slamici, ogeljčku in bobku	22
6. Der Wolf / Volk	23
7. Allerlei Rauh / Kosmatinka	25
8. Armes Mädchen / Revna deklica	25
9. Blutwurst / Krvavica	25
10. Zwölf Brüder und das Schwesterchen / Dvanajst bratov in sestrica	26
11. Das Brüderchen vnd das Schwesterchen / Bratec in sestrica	29
12. Daümling / Palček	34
13. Dümmling / Tepček	34
14. Vom Schneiderlein Daümerling / O krojačku palčku	35
15. Dummling / Tepček	37
16. Die weisse Taube / Bela golobica	38
17. Die drei Königssöhne / Trije kraljeviči	39
18. Dümmling / Tepček	41
19. Dornröschen / Trnuljčica	43
20. Der Drache / Zmaj	45
21. König Droßelbart / Kralj Drozgobrad	47
22. Die goldne Ente / Zlata raca	49
23. Märchen v. Fanfreluschens Haupte / Pravljica o Fanfreluševi glavi	53
24. (Vom Fischer und seiner unersättlichen Frau) / (O ribiču in njegovi nenasitni ženi)	55

25. Die Königstochter vnd der verzauberte Prinz. Froschkönig / Kraljična in začarani kraljevič. Žabji kralj	55
26. Ein Märchen. Fündling / Najdenček	57
27. Goldne Gans / Zlata gos	60
28. (Geschichte vom Sperling) / (Zgodba o vrabcu)	62
29. Herr Hände / Gospod Hände	62
30. (Von dem gestohlenen Heller) / (O ukradenem beliču)	64
31. Die alte Hexe / Stara čarovnica	64
32. Goldner Hirsch / Zlati jelen	69
33. (Von Mäuschen und Bratwurst) / (O miški in pečenici)	70
34. Marienkind / Marijin otrok	71
35. Prinzessin Mäusehaut / Princesa Mišja koža	73
36. Der Mond und seine Mutter / Mesec in njegova mama	74
37. Murmelthier. Liron / Svizec. Liron	75
38. (Von der Nachtigal und der Blindschleiche) / (O slavčku in slepcu)	84
39. Das gute Pflaster / Dobri obliž	84
40. Die drei Raben / Trije krokarji	85
41. Räuberbraütigam / Roparski ženin	87
42. Rumpenstünzchen / Špicparkeljč	89
43. Schneeweißchen. Schneewitchen / Snežanka. Sneguljčica	90
44. Die zwei Schornsteinfegers Jungen / Dimnikarjeva sinova	96
45. Prinz Schwan / Kraljevič labod	98
46. Ein Märchen. Das stumme Mädchen / Pravljica. Nema deklica	101
46a. Ein andres / Druga	104
47. Die Wassernix / Rusalka	105
47a. I. Vom König von England / O angleškem kralju	106
48. II. Vom Johannes-Waßersprung und Caspar-Waßersprung / O Janezu Vodoskoku in Gašperju Vodoskoku	107
49. III. Von dem Schreiner und dem Drechsler / O mizarju in strugarju	109
50. (Aschenputtel) / (Pepelka)	110
51. (Vom goldnen Vogel) / (O zlati ptici)	110
51a. Herr Korbes / Gospod Kordež	110
Dodatek (Heinz Rölleke, prevod K. Bedenk)	113
Nastanek najstarejše zbirke pravljic bratov Grimm	113
Opombe k posameznim pravljicam	114
Preglednica zaporednih števil pravljic v prvotnem rokopisu iz 1810, prvi tiskani izdaji 1812/15 in dokončni tiskani izdaji iz 1857/56	140
Register (priredba K. Bedenk)	142

Seznam ustreznih naslovov KHM (priredba K. Bedenk)	148
Povzetek podatkov o Rokopisni prvotni verziji Grimmovih pravljic iz 1810 (K. Bedenk)	151
II. DEL	
SPREMNE ŠTUDIJE	152
Jacob Grimm in Slovenci (Kasilda Bedenk)	152
Žitje prevodov pravljice s frazeološkega vidika na primeru Grimmove pravljice Presrečni Anže (Kasilda Bedenk)	174
Memetika in kulturna evolucija Grimmovih pravljic na Slovenskem (1849-2017) (Milena Mileva Blažič)	195
Slovenske pravljice v evropskem kontekstu (Milena Mileva Blažič)	214
Dva modela ženskega pravljicarstva na Slovenskem – pisateljice in pripovedovalke (Milena Mileva Blažič)	229
Štrekljeve pravljice in metoda Human GPS (Milena Mileva Blažič)	245
Grimmove pravljice: različice Grimmovih pravljic od rokopisa iz leta 1810 do zadnjega natisa leta 1857 (Milena Mileva Blažič)	256
Bibliografija prevodov pravljic bratov Grimm v slovenski jezik (Tomaž Bešter)	268
Viri in literatura	343
Kazala	347
Kazalo kratic	347
Kazalo oseb	347
Kazalo naslovov	350
Kazalo slik	355
Recenziji	357
O avtoricah	360

UVOD V MONOGRAFIJO

Znanstvenokritična monografija z naslovom *Pravljice bratov Grimm – od prvotne rokopisne zbirke iz leta 1810 do recepcije na Slovenskem* je ena redkih monografij v mednarodnem prostoru, ki vsebuje prevod prvotne rokopisne zbirke J. in W. Grimma iz leta 1810, v kateri sta poslala nemškemu pisatelju Clemensu Brentanu 51 pravljic (47 je ohranjenih). Pravljice z naslovom *Kinder und Hausmarchen* sta brata J. in W. Grimm za časa svojega življenja izdala sedemkrat v polnem obsegu (1812/15, 1819, 1837, 1840, 1843, 1850 in 1857; zadnjo imenujemo tudi dokončna izdaja – *Ausgabe letzter Hand*) in desetkrat v t. i. majhni izdaji s 50-imi pravljicami (1825, 1833, 1836, 1839, 1841, 1844, 1847, 1850, 1853 in 1858). Iz te male izdaje smo Slovenci dobili leta 1887 prvo slovensko zbirko dvanajstih pravljic, ki jih je prevedel J. Markič, posamezne pa so v raznih listih in revijah izhajale tudi prej. Če upoštevamo tudi rokopis iz leta 1810, ki so ga našli po prvi svetovni vojni v knjižnici samostana trapistov v Ölenbergu v Alzaciji, sta brata Grimm nekatere pravljice za objavo pripravila osemkrat. Zato je zanimivo analizirati podobnosti in razlike med posameznimi različicami pravljic, ki so dobile mednarodno oznako KHM (*Kinder und Hausmarchen*), kar omogoča lažje raziskovanje. Ravno prva tiskana izdaja pravljic bratov Grimm iz let 1812/1815 je od leta 2005 tudi na Unescovem seznamu svetovne kulturne dediščine, ob Beethovnovi *Odi radosti* in Luthrovi *Bibliji*.

Študijski pristop omogoča tudi mednarodno priznana klasifikacija pravljicnih tipov/motivov Hansa-Jörga Utherja, znana pod akronimom ATU (Antti Aarne, Stith Thomspon in Hans-Jörg Uther). Primerjalna preglednica vseh izdaj Grimmovih pravljic, od prvotne rokopisne iz leta 1810 do dokončne tiskane iz leta 1857, je označena z zaporedno številko KHM (*Kinder und Hausmarchen*) in indeksom ATU, kar omogoča primerjalno analizo, vsebuje pa tudi naslove v slovenščini (po izdaji prevoda Polone Kovač iz 1993 in 1997) in nemščini. Ti se mestoma razlikujejo od številnih prevodov različnih prevajalcev iz obdobja od 1849 do 1993 oz. prvega celotnega prevoda vseh 210-ih pravljic dokončne izdaje (200 pravljic in 10 legend).

Osrednji del monografije avtorice Kasilde Bedenk je prvi slovenski prevod prvotne rokopisne zbirke iz leta 1810. Avtorica in prevajalka je (delno) skupaj s svojimi študenti pripravila prevode 47-ih ohranjenih pravljic od 51-ih v rokopisni obliki, ki so leta 1975 izšle v znanstvenokritični monografiji Heinza Rollekeja z naslovom »Brüder Grimm. *Kinder- und Hausmärchen*. Die handschriftliche Urfassung von 1810« pri nemški založbi Reclam. Monografija vključuje tudi posodobljeno avtorsko *Bibliografijo*

prevodov pravljic bratov Grimm v slovenščino od leta 1849–2017 Tomaža Beštra.

Pri prvotni zbirki Grimmovih pravljic gre za izvirni zapis v nemščini brez večjih posegov (z vsemi napakami vred). Besede so pogosto okrajšane (npr. vezniki in imena), pravopis neenoten oz. precej poljuben, nekateri stavki in cela besedila pa zelo okrnjeni. Pri prevajanju smo ohranili predvsem pripovedni slog oz. tok in način izražanja v izvirnem besedilu (tudi preskakovanje iz enega v drug pripovedovalski čas, zapis števil in dobesednega govora), zapis besed in pravopis pa prilagodili sodobni slovenski jezikovni normi (rabo ločil, predvsem vejic, rabo velike in male začetnice; izpisali smo okrajšane besede, predolge povedi razdelili na več krajših ipd.). Poudarek je na samih zgodbah in ne na lepem slogu ali tekočem pripovednem loku. Kdor želi raziskovati zapisovanje nemškega jezika v 1. pol. 19. st. in tedanje pravopisne norme, se bo moral ukvarjati z nemškimi besedili. Gre torej za vsebinsko, ne pa tudi jezikovno zvest prevod, namenjen nadaljnemu raziskovanju. Ta publikacija ima namen slovenskemu bralcu približati predvsem tematiko, vsebino in obliko prvotne rokopisne zbirke Grimmovih pravljic, ki sta jo brata Grimm do njene dokončne podobe še temeljito predelala in avtorsko posegala vanjo.

Nemški jezik, literatura in kultura so močno vplivali na slovenski jezik, literaturo in kulturo – predvsem in najprej s prevodi pravljic bratov Grimm, ki spadajo med tri najbolj brane verske knjige na svetu – poleg *Svetega pisma* in *Korana* (Zipes 2014: 153), a s to pomembno razliko, da so pravljice bratov Grimm posvetna literatura.

Recepcija pravljic bratov Grimm je bila večsmerna, od osebnega poznavanja (npr. na podlagi dolgoletnega dopisovanja v nemščini med Jacobom Grimmom in Jernejem Kopitarjem – 125 pisem od 1819 do 1842) do zgodnjih prevodov (prvi znani objavljen prevod je pravljica *Ubogi in bogatinc*, ki je izšla leta 1849 v časniku Pravi Slovenec, *Rdečo kapico* pa je po vsej verjetnosti prva v slovenščino prevedla Luiza Pesjakova leta 1875). V Grimmovih pravljicah lahko najdemo več intertekstualnosti, ki se nanaša na slovenski prostor, literaturo in kulturo, npr. citiranje J. V. Valvasorja, motiv argonavtov ali »ladje, ki pluje po kopnem in vodi«. V tej monografiji objavljamo tudi dve pismi J. Grimma E. H. Costi iz leta 1858, ki sta shranjeni v NUK-u. Velik je seveda tudi tematski vpliv Grimmovih pravljic na slovenski kulturni prostor, od zbiranja, prevajanja, prirejanja v obliki knjižnega in neknjižnega gradiva do priredb za elektronske medije (npr. za iPad – *1001 pravljica*, 2011).

Z znanstvenokritično monografijo Grimmovih pravljic želiva spodbuditi nadaljnje raziskovanje priljubljene zbirke, v kateri najdemo motive iz antike, srednjega in novega veka ter domala vseh kultur, ki je v 19. st., zlatem stoletju pravljic, spodbudila zbiranje ljudskih pravljic

po vsej Evropi. Seveda tudi na Slovenskem, kjer je to neprecenljivo delo opravil Karel Štrekelj (njegova zbirka pribl. 2000 slovenskih ljudskih pravljič še ni objavljena). Motive, motivne drobce ali slepe motive Grimmo-vih pravljič najdemo tudi pri sodobnih slovenskih mladinskih avtorjih, npr. Svetlani Makarovič, Andreju Rozmanu Rozi, Anji Štefan idr.

Na Grimmove pravljič odrasle vežejo otroški spomini, ki imajo status *svetega* (angl. *childhood memorabilia*). Zdi se, da odrasli bolj potrebujejo pravljič kot otroci. Odrasli imajo nostalgičen in romantičen pogled na pravljič, otroci pa jih razumejo drugače, ker so napisane v jeziku simbolov. Številni odrasli namerno berejo pravljič in si zapomni-jo pričakovani, ne pa dejanski pomen. Tipičen primer je, ko volk vpraša Rdečo kapico: »Kaj pa imaš pod predpasnikom,« Rdeča kapica pa, kot pričakujejo bralci, odgovori: »Potico in vino.«¹² (Podčrtala M. M. Blažič). Tako kot je zapisal L. Seifert – otroški tekst, odrasli kontekst³, zapisan v jeziku simbolov. V sodobnem času, po letu 1989, se je svetovno zanimanje za pravljič izredno povečalo, kar je pokazatelj globalne krize in nostalgičnega pogleda odraslih, ki berejo intencionalni in ne zapisani pomen.

Grimmove pravljič so ponovljive, relevantne in zapomnljive, zato jih lahko najdemo v znanosti, kulturi in popkulturi. Pravljič bratov Grimm niso zgolj nemške pravljič, saj so poligenetskega izvora, prišle so po antropološki, indoevropski in migracijski poti. V dokončni izdaji sicer izražajo specifične (nemške) kulturne prvine, vendar so del medna-rodnih literarnih univerzalij.

1 Rölleke (2008: 141): »Was tragst du unter der Schürze?« / »Kuchen and Wein [...]«. (Podčr-tala M. M. Blažič)

2 Zipes (2015: 85): »What are you carrying under your apron?« / »Cake and wine.« (Podčr-tala M. M. Blažič)

3 Seifert (2012: 45): »Infantile texts and adult contexts.«

Dr. Monika Kropej Telban,
znanstvena svetnica, Inštitut za
slovensko narodopisje ZRC SAZU

Delo je pomembno, ker je vpliv Grimmovih pravljic viden na evropski in svetovni ravni; v slovenskem prostoru pa so stiki z bratoma Grimm potekali na različnih ravneh in je njuno delo pomembno vplivalo na Jerneja Kopitarja in kultumi razvoj ter ozaveščanje tudi slovenskega naroda. Znanstvena monografija bo prispevala k razvoju slovenske slovstvene folkloristike in primerjalne književnosti, sočasno pa bo doprinesla tudi k prepoznavnosti in razumevanju evropskega razsvetljenstva in romantike v mednarodnih krogih.

Doc. dr. Zoran Božič,
Univerza v Novi Gorici

Znanstvenokritična izdaja prevoda Grimmovih pravljic v slovenski prostor prinaša nova znanstvena spoznanja in novo izdajo izbora pravljic, kar bo omogočilo tudi nova branja in interpretacije enega od ključnih korpusov svetovne literarne dediščine. Od leta 2005 je namreč na Unescov seznam svetovne kulturne dediščine, ob Gutenbergovi Bibliji, Beethovnovi Odi radosti in drugih temeljnih kulturnih delih, uvrščena tudi zbirka pravljic J. in W. Grimm: *Kinder und Hausmärchen* (1812/15)

18,00 €

ISBN 978-961-253-215-4

9 789612 532154